

Об'єктом конфліктології є різні прояви конфліктної взаємодії, людське суспільство та людина з її вчинками, оцінками відносин і того, що відбувається навколо неї, життєвими цінностями.

Предметом конфліктології як науки є закономірності та механізми виникнення й розвитку конфліктів, а також принципи та технології управління ними.

Програма навчальної дисципліни складається з п'яти розділів:

Метою викладання навчальної дисципліни «Конфліктологія» є формування у студентів цілісної системи знань про природу конфліктів, причини їх виникнення, способи управління конфліктними ситуаціями й методи подолання конфліктів..

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК 3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 4	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 12	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
ФК 2	Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних та соціально-педагогічних процесів.
ФК 4	Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.
ФК 11	Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.
ФК 15	Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «КОНФЛІКТОЛОГІЯ»

№	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Загальна теорія конфлікту				
1	Розвиток конфліктології як науки: історія становлення, об'єкт, предмет, методи вивчення	2	–	6
2	Сутність конфлікту як соціального феномену, його структура та функції	2	2	6
3	Причини, передумови та механізми виникнення конфліктів	2	–	6
Розділ 2. Типологія та динаміка конфліктів				
4	Теорії поведінки особистості в конфлікті	2	–	6
5	Внутрішньоособистісні, міжособистісні та групові конфлікти	2	2	6
6	Конфлікти в організації та у сфері управління	2	–	6
7	Конфлікти у суспільстві (міжетнічні, релігійні, військові та ін.)	2	2	6
Розділ 3. Технології вирішення конфліктів, їх профілактика				
8	Технології управління конфліктами	2	–	6
9	Технології ефективного спілкування	2	2	6

	та раціональної поведінки			
10	Специфіка переговорного процесу та посередницької діяльності у конфлікті	2	2	6
Разом за курс - 90 год		20	10	60

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 2. Сутність конфлікту як соціального феномену, його структура та функції (2 год)

План:

1. Історія виникнення та становлення конфліктології як науки.
2. Сутність конфлікту, його структура, функції, види та типи.
3. Теорії вивчення конфліктів в психології, соціології.
4. Передумови, причини виникнення конфліктів.
5. Фактори розвитку та динаміка конфліктів, шляхи і методи подолання.

Тема 5. Внутрішньо-особистісні, міжособистісні та групові конфлікти (2 год)

План:

1. Характеристика, психологічні чинники та наслідки внутрішнього конфлікту особистості.
2. Міжособистісний конфлікт: причини, розвиток, шляхи подолання.
3. Групові конфлікти: типи, види, причини, шляхи подолання.
4. Специфіка організаційних та управлінських конфліктів.

Тема 7. Конфлікти у суспільстві (міжетнічні, релігійні, військові та ін.) (2 год)

План:

1. Конфлікти у суспільстві: види, умови розвитку та наслідки.
2. Соціально-психологічні фактори агресії.
3. Причини міжетнічних та релігійних конфліктів.
4. Соціальний конфлікт в умовах воєнного конфлікту.

Тема 9. Технології ефективного спілкування (2 год)

1. Управління конфліктами: принципи, методи, технології.
2. Діагностика, прогнозування та профілактика конфліктів.
3. Технології ефективного спілкування та раціональної поведінки.

Тема 10. Специфіка переговорного процесу та посередницької діяльності у конфлікті (2 год)

1. Поняття про переговори, їх основні етапи та стилі ведення переговорів (1. Жорсткий стиль. 2. М'який стиль. 3. Торговий стиль. 4. Стиль співпраці).
2. Роль посередництва у процесі розв'язання й урегулювання конфліктів.
3. Маніпулятивні технології у переговорному процесі та способи протидії їм.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Берлач А. І. Конфліктологія: навч. посіб. Київ: Ун-т «Україна», 2007. 203 с.
2. Воднік В. Д. Конфлікти в трудовому колективі: причини, шляхи попередження та розв'язання. *Бюл. нац. служби посередництва і примирення*. 2005. № 11. С. 50–54.
3. Герасіна Л.М. Конфліктологія: навч. посіб. Харків.: Право, 2012. 128 с.
4. Гірник А. М. Основи конфліктології. Київ: Вид. дім Києво-Могилян. акад., 2010. 222 с.
5. Дудкевич Т. В. Конфліктологія з основами управління. Київ: Академвидав, 2005. 560 с.
6. Ємельяненко Л. М. Конфліктологія: навч. Посіб. Київ.: КНЕУ, 2005. 315 с.
7. Кіржнер Л. О. Конфліктологія: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2007. 142 с.
8. Коваленко Д. В. Конфліктологія: навч. посіб. Харків : Точка, 2012. 221 с.
9. Ложкін Т. Практикум з конфліктології . Тернопіль: Воля, 2005. 168 с.
10. Ложкін Г. В., Повякель Н. І. Психологія конфлікту: навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 416 с.

11. Миронова О. М. Конфліктологія: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2011. 167 с.
12. Нагаєв В. Конфліктологія: курс лекцій: навч. посіб. Київ: Центр учб. л-ри, 2004. 199 с.
13. Орлянський, В. С. Конфліктологія. Київ: Центр учб. л-ри, 2007. 160 с.
14. Пірен М. І. Конфліктологія: підручник. Київ: МАУП, 2007. 360 с.
15. Пірен М. І. Конфлікт і управлінські ролі: соціо-психологічний аналіз: навч.-практ. посіб. Київ: УАДУ, 2000. 200 с.
16. Примуш М. Конфліктологія: навч. посіб. Київ: Вид. дім «Професіонал», 2006. 282 с.
17. Русинка І. І. Конфліктологія: психотехнології запобігання і управління конфліктами: навч. посіб. Київ.: Професіонал, 2007. 332 с.
18. Скібіцька Л. Конфліктологія: навч. посіб. Київ: Центр учб. л-ри, 2007. 383 с.
19. Тихомирова Є. Б. Конфліктологія та теорія переговорів: підручник. Рівне: Перспектива, 2007. 398 с.
20. Яремчук С. С. Сучасні теорії в конфліктології: навч. посіб. Чернівці: Рута, 2008. 72 с.
21. Яхно Т. П. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. Київ: Центр учб. л-ри, 2012. 168 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Галузяк В.М., Холковська І.Л. Педагогічна конфліктологія: навч.посіб. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД»,2015. 208 с. URL:<http://surl.li/jmva>
2. Бібліотека Гумер. URL: www.gumer.info
3. Конфліктологія : навч. посіб. вид. 2-ге, доповн / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук. Одеса : ОДУВС, 2010. 162 с. Галузяк В.М., Холковська І.Л. Педагогічна конфліктологія:навч. посіб.. Вінниця:ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. 208с URL: <http://surl.li/jmva>
4. Конфліктологія : навч. посіб.: вид. 2-ге, доповн. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук. Одеса : ОДУВС, 2010. 162 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/310/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
5. Конфліктологія: навч.-метод. посіб. URL:<http://surl.li/jnqo>
6. Конфліктологія: Конспект лекцій. Для підготовки магістрів усіх форм навчання / В.Я.Галаган, В.Ф.Орлов, О.М.Отич. Київ: ДЕТУТ, 2008. 293 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/3936/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%9E.%D0%9C.%D0%9E%D1%82%D0%B8%D1%87_rtf_2014_05_04_16_49_58_661.pdf
7. Конфліктологія: Конспект лекцій. lib.iitta.gov.ua/3936/1/Конфліктологія_- _виправлений_О. М. Отич_rtf_2014_05_04_16_49_58_661.pdf (дата звернення 02.05. 2020).
8. Корпоративна система Галактика. URL: <http://ua-referat.com>
9. Матвійчик Т. Ф. Конфліктологія <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/11447/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A2.%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%25D.pdf> (дата звернення 02.05. 2020).
10. Найкращі он-лайн курси України та світу. URL: <https://prometheus.org.ua/>
11. Пірен М.І. <https://studfile.net/preview/5194699/> (дата звернення 02.05. 2020).
12. Слободянюк А. В., Андрущенко Н. О. Психологія управління та конфліктологія <http://posek.km.ua/biblioteka/Підручники%202020/Психологія%20управління%20та%20конфліктологія%20Слободянюк%20А.В.pdf>.
13. Цюпура М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів http://www.dut.edu.ua/uploads/1_290_55887358.pdf.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 60 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальний графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)).

Дотримання академічної доброчесності студентами передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації;
- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на лекції	10	1	до 10
Робота на практичному занятті	8	5	до 40
Самостійна робота:			
Підготовка реферату	1	5+10	до 15
Підготовка індивідуального завдання	1	35	до 35
Усього:			до 100

ПИТАННЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ (ЗАЛІК)

1. Конфлікт: поняття та основні ознаки.
2. Конструктивні та деструктивні функції конфліктів (за Л.Козером та М.Дойчем).

3. Конфлікт як предмет дослідження. Конфліктологія.
4. Психологічні традиції вивчення конфліктів (1. Інтрапсихічний підхід: З.Фрейд, К.Хорні, Е.Еріксон, А.Адлер, К.Юнг. 2. Ситуативний підхід: біхевіористи, М.Дойч, М.Шериф).
5. Психологічні традиції вивчення конфліктів (1. Когнітивістський підхід: К.Левін, Ф.Хайдер, У.Клар, В.М'ясищев. 2. Практично-орієнтований підхід: К.Роджерс, Р.Мей, Ф.Василюк, С.Мінухін, Ч.Фішман).
6. Структурні характеристики конфліктів (1. Учасники. 2. Умови. 3. Предмет. 4. Дії учасників. 5. Результати).
7. Динамічні характеристики конфліктів (1. Передконфліктна ситуація. 2. Інцидент. 3. Ескалація. 4. Кульмінація. 5. Завершення конфлікту. 6. Постконфліктна ситуація).
8. Особистісний конфлікт: поняття, особливості та характеристики.
9. Види особистісних конфліктів та причини їх виникнення.
10. Наслідки особистісних конфліктів та способи їх вирішення.
11. Поняття, особливості та динаміка міжособистісного конфлікту.
12. Види міжособистісних конфліктів та причини їх виникнення.
13. Конфліктні особистості та люди-маніпулятори.
14. Класифікація конфліктів в організації (1. Особистість – особистість. 2. Група – група. 3. Група – особистість).
15. Специфіка і джерела конфліктів в організаціях (1. Структурні конфлікти. 2. Інноваційні конфлікти. 3. Позиційні конфлікти. 4. Конфлікти справедливості. 5. Суперництво за ресурси. 6. Конфлікти групової динаміки).
16. Управління та вирішення конфліктів в організаціях.
17. Специфіка та класифікація регіональних конфліктів.
18. Основні психологічні підходи до проблеми регіональних конфліктів: мотиваційний (експеримент Ф.Зімбардо); ситуативний (експеримент М.Шерифа); когнітивний (експеримент Г.Теджфела).
19. Управління регіональними конфліктами.
20. Поняття сімейного конфлікту, його особливості, основні класифікація сімейних конфліктів.
21. Попередження та вирішення сімейних конфліктів (ігрові методи вирішення сімейних конфліктів; сімейне консультування; психодрама у сімейній психотерапії; системна сімейна психотерапія).
22. Поняття педагогічного конфлікту та його специфічні особливості.
23. Класифікація педагогічних конфліктів (1. Мотиваційні конфлікти у системі взаємин “вчитель – учень”. 2. Конфлікти взаємодії у системах взаємин “учень – учень”, “вчитель – учень”, “вчитель – вчитель”, “вчитель – адміністрація школи”. 3. Конфлікти спровоковані недоліками в організації навчання; конфлікти педагогічного спілкування (конфлікти сприймання, комунікації та взаємодії).
24. Способи попередження та вирішення педагогічних конфліктів (управління емоціями; вибір стратегії поведінки у конфлікті; аналіз конфлікту).
25. Прогнозування, психопрофілактика та попередження конфліктів.
26. Стилi поведінки у конфлікті.
27. Поняття про переговори, їх основні етапи та стилі ведення переговорів (1. Жорсткий стиль. 2. М'який стиль. 3. Торговий стиль. 4. Стиль співпраці).
28. Маніпулятивні технології у переговорному процесі та способи протидії їм.
29. Медіація як форма ведення переговорів: поняття, функції та стадії процесу медіації.
30. Робота медіатора по вирішенню міжособистісних конфліктів.